

1. హైదరాబాదు రాష్ట్రం ఆధునీకరణలో సలార్ జంగ్ సంస్కరణల పాత్రను విశ్లేషించండి. ఈ సంస్కరణలు లక్ష్యంగా పెట్టుకున్న ప్రధాన రంగాలను గుర్తించండి, అవి పరిపాలన, ఆర్థిక వ్యవస్థపై ఎలా ప్రభావం చూపించాయి?

హైదరాబాద్ రాష్ట్ర ప్రధానమంత్రిగా (1853–1883) మీర్ తురాబ్ అలీ ఖాన్ (సలార్ జంగ్ I) నాయకత్వం వహించిన సలార్ జంగ్ సంస్కరణలు, రాష్ట్ర పాలన, ఆర్థిక వ్యవస్థ మరియు సామాజిక మౌలిక సదుపాయాలను ఆధునీకరించడంలో కీలక పాత్ర పోషించాయి. సమర్థవంతమైన, ప్రగతిశీల, స్థిరమైన పరిపాలనను సృష్టించడానికి సాంప్రదాయ వ్యవస్థలను సరిదిద్దడం ఈ సంస్కరణల లక్ష్యం.

సలార్ జంగ్ సంస్కరణల ద్వారా లక్ష్యంగా చేసుకున్న ప్రధాన ప్రాంతాలు

1. పరిపాలనా సంస్కరణలు

- **ప్రాదేశిక పునర్వ్యవస్థీకరణ:** పరిపాలనా నియంత్రణ మరియు పాలన సామర్థ్యాన్ని మెరుగుపరచడానికి హైదరాబాద్‌ను 5 సుబాలు (ప్రావిన్సులు) మరియు 17 జిల్లాలుగా విభజించారు.
- **మంత్రి మండలి:** ఆదాయం, చట్టం మరియు ఇతర కీలక విభాగాలకు నియమించబడిన మంత్రులతో కూడిన నిర్మాణాత్మక మంత్రివర్గం ("సదర్-ఉల్-మిహమ్మి") ఏర్పాటు.
- **గ్రామ పరిపాలన:** వికేంద్రీకృత పాలన మరియు జవాబుదారీతనాన్ని ప్రోత్సహించడానికి పట్వారీ (భూ రికార్డులు), పటేల్ (గ్రామ అధిపతి) మరియు తలారి (భద్రత) వంటి గ్రామ అధికారులకు స్పష్టమైన పాత్రలు కేటాయించబడ్డాయి.

2. ఆదాయ సంస్కరణలు

- **జిలాబంది వ్యవస్థ:** ఆదాయం ఆధారంగా వర్గీకరించబడిన జిల్లా ఆధారిత రెవెన్యూ విభాగాలను ప్రవేశపెట్టారు, పన్ను వసూలు మరియు న్యాయ పరిపాలనను మెరుగుపరిచారు.
- **పన్ను మార్పులు:** పంట ఆధారిత బట్టె వ్యవస్థను రద్దు చేసి, రైతువారీ వ్యవస్థను అమలు చేశారు, దీనిలో రైతులు ప్రభుత్వానికి నేరుగా నగదు రూపంలో భూమి పన్ను చెల్లించారు, అవినీతిని తగ్గించి ఆదాయాన్ని స్థిరీకరించారు.

3. ఆర్థిక సంస్కరణలు

- **నాణేల తయారీ మరియు బ్యాంకింగ్:** కొత్త ప్రామాణిక కరెన్సీ ("హాలి సిక్కా") పరిచయం, హైదరాబాద్‌లో బ్యాంక్ ఆఫ్ బెంగాల్ శాఖను ప్రారంభించడం ఆర్థిక స్థిరత్వం మరియు వాణిజ్య సౌలభ్యాన్ని పెంపొందించాయి.
- **మౌలిక సదుపాయాల అభివృద్ధి:** గ్రాండ్ ట్రంక్ రోడ్ మరియు నిజాం స్టేట్ రైల్వే వంటి ప్రధాన రహదారుల నిర్మాణం రవాణా, వ్యాపారం మరియు సంచార సౌకర్యాలను మెరుగుపరచి, వాణిజ్య అభివృద్ధికి ఊతమిచ్చింది.

4. విద్యా సంస్కరణలు

- **దారుల్ ఉలూమ్ స్కూల్, సిటీ హై స్కూల్ మరియు నిజాం కాలేజీతో సహా పాఠశాలలు, కళాశాలల స్థాపన విద్యను విస్తరించింది, నైపుణ్యం కలిగిన శ్రామిక శక్తిని సృష్టించింది.**
- **గ్లోరియా గర్ల్స్ హై స్కూల్ వంటి సంస్థల ద్వారా బాలికల విద్యను ప్రవేశపెట్టడం ప్రగతిశీల సామాజిక మార్పును సూచిస్తుంది.**

5. న్యాయ సంస్కరణలు

అధికారిక న్యాయ శాఖ మరియు సుప్రీంకోర్టు (మజ్లిస్-ఎ-మురాఫా)తో సహా కోర్టుల ఏర్పాటు న్యాయ వ్యవస్థను ఆధునీకరించింది, న్యాయమైన విచారణలు మరియు క్రోడీకరించబడిన చట్టపరమైన విధానాలను నిర్ధారిస్తుంది.

6. ప్రజారోగ్యం మరియు సంక్షేమం

ఆసుపత్రులను నిర్మించడానికి మరియు ఆరోగ్య సంరక్షణ మౌలిక సదుపాయాలను మెరుగుపరచడానికి చొరవలు ప్రజారోగ్యం, సంక్షేమ ప్రమాణాలను మెరుగుపరిచాయి.

పరిపాలన మరియు ఆర్థిక వ్యవస్థపై ప్రభావం

1. మెరుగైన పరిపాలనా సామర్థ్యం:

ఈ సంస్కరణలు అధికారాన్ని వికేంద్రీకరించి, క్రమబద్ధమైన, జవాబుదారీ పరిపాలనను సృష్టించాయి, అవినీతిని తగ్గించాయి మరియు స్థానిక, ప్రాంతీయ స్థాయిలో పాలనను మెరుగుపరిచాయి.

2. ఆర్థిక స్థిరీకరణ మరియు వృద్ధి:

నగదు ఆధారిత పన్నుల అమలు, ప్రామాణిక నాణేల ముద్రణ మరియు ఆధునిక బ్యాంకింగ్ వ్యవస్థలు ఆర్థిక నిర్వహణను బలోపేతం చేశాయి. రైల్వేలు మరియు రోడ్లు వంటి మౌలిక సదుపాయాల ప్రాజెక్టులు వాణిజ్యం మరియు మార్కెట్ ఏకీకరణను సులభతరం చేశాయి, ఆర్థిక వృద్ధికి ఆజ్యం పోశాయి.

3. సామాజిక అభివృద్ధి:

విద్య మరియు ఆరోగ్య సంరక్షణ సంస్కరణలు అక్షరాస్యతను పెంచాయి, లింగ సమానత్వాన్ని ప్రోత్సహించాయి, మొత్తం సామాజిక సంక్షేమాన్ని మెరుగుపరిచాయి, మరింత జ్ఞానోదయం, ఉత్పాదక సమాజానికి దోహదపడ్డాయి.

4. న్యాయవ్యవస్థ ఆధునీకరణ:

ఒక నిర్మాణాత్మక న్యాయ వ్యవస్థ శాంతిభద్రతలను నిర్ధారిస్తుంది, రాష్ట్ర అధికారాన్ని మరియు పాలనపై ప్రజల విశ్వాసాన్ని బలోపేతం చేస్తుంది.

పరిపాలన, ఆదాయం, ఆర్థిక వ్యవస్థ, విద్య మరియు న్యాయ రంగాలను లక్ష్యంగా చేసుకుని హైదరాబాద్ రాష్ట్రాన్ని ఆధునిక రాజకీయ వ్యవస్థగా మార్చడంలో సలార్ జంగ్ సంస్కరణలు పునాదిగా నిలిచాయి. ఈ సంస్కరణలు పాలనను క్రమబద్ధీకరించడమే కాకుండా ఆర్థిక శ్రేయస్సు మరియు సామాజిక పురోగతికి పునాది వేసాయి, 19వ శతాబ్దంలో హైదరాబాద్‌ను భారతదేశంలో అత్యంత అభివృద్ధి చెందిన రాచరిక రాష్ట్రాలలో ఒకటిగా నిలిపాయి.

2. అసఫ్ జాహీ పాలకులు అమలు చేసిన ఆరోగ్య మరియు పారిశుధ్య కార్యక్రమాల ప్రాముఖ్యతను పరిశీలించండి. ఈ సంస్కరణలు తెలంగాణలో ప్రజారోగ్యం, జీవన ప్రమాణాలను మెరుగుపరచడంలో ఎలా సహాయపడ్డాయో వివరించండి.

ముఖ్యంగా 6వ నిజాం మీర్ మహబూబ్ అలీ ఖాన్ మరియు 7వ నిజాం మీర్ ఉస్మాన్ అలీ ఖాన్ వంటి అసఫ్ జాహీ పాలకులు తెలంగాణలో ప్రజారోగ్యం మరియు పారిశుధ్యాన్ని మెరుగుపరచడంలో కీలక పాత్ర పోషించారు. ఈ కార్యక్రమాలు ఆరోగ్య సంరక్షణ మౌలిక సదుపాయాలను ఆధునీకరించడంలో, వైద్య విద్యను ప్రోత్సహించడంలో, పారిశుధ్య సౌకర్యాలను మెరుగుపరచడంలో కీలకమైనవి, ఇవి ఈ ప్రాంతం అంతటా జీవన నాణ్యతను సమిష్టిగా పెంచాయి.

కీలకమైన ఆరోగ్యం మరియు పారిశుధ్య కార్యక్రమాలు

ఆరోగ్య సంరక్షణ మౌలిక సదుపాయాల అభివృద్ధి

- పట్టణ మరియు గ్రామీణ ప్రాంతాలలో వైద్య సదుపాయాన్ని విస్తరించడానికి అనేక ఆసుపత్రులు స్థాపించబడ్డాయి.
- ఉదాహరణ: అష్టల్ గుంజ్ హాస్పిటల్ (స్థాపన 1866) సమగ్ర వైద్య సంరక్షణ అందించే తొలి ఆధునిక ఆసుపత్రులలో ఒకటి.

- హైదరాబాద్ మెడికల్ స్కూల్ (తరువాత ఉస్మానియా మెడికల్ కాలేజ్) వంటి వైద్య కళాశాలల స్థాపన ఆరోగ్య సంరక్షణ నిపుణుల శిక్షణను పెంచింది.

ప్రజారోగ్యం మరియు పారిశుధ్య కార్యక్రమాలు

- మశూచి వంటి వ్యాధులకు వ్యతిరేకంగా పెద్ద ఎత్తున టీకాలు వేసే ప్రచారాలు వ్యాధి సంభవం గణనీయంగా తగ్గించడంలో సహాయపడ్డాయి.
- పారిశుధ్య బోర్డు ఏర్పాటు వల్ల మురుగునీటి వ్యవస్థలు, ప్రజా మరుగుదొడ్లు మరియు వ్యర్థాల తొలగింపులో క్రమబద్ధమైన మెరుగుదలలు జరిగాయి, హైదరాబాద్ నగరంలో వ్యాధులు వ్యాప్తి చెందకుండా నిరోధించబడ్డాయి.

వైద్య పరిశోధన మరియు వ్యాధి నియంత్రణ

- వైద్య పరిశోధనలకు మద్దతు వ్యాధులను అర్థం చేసుకోవడంలో, ప్రభావవంతమైన చికిత్సలను అభివృద్ధి చేయడంలో సహాయపడింది.
- ఉదాహరణ: నోబెల్ గ్రహీత సర్ రోనాల్డ్ రాస్ హైదరాబాద్ లో నిర్వహించిన మలేరియా పరిశోధన మలేరియా నియంత్రణ ప్రయత్నాలను బాగా ముందుకు తీసుకెళ్లింది.
- అంటు వ్యాధుల కోసం ప్రత్యేక ఆసుపత్రులు రోగులను వేరుచేసి సమర్థవంతంగా చికిత్స చేయడం ద్వారా అంటువ్యాధులను తగ్గించాయి.

నీటి సరఫరా మరియు నీటిపారుదల ప్రాజెక్టులు

- ఉస్మాన్ సాగర్ మరియు హిమాయత్ సాగర్ వంటి జలాశయాలు మరియు అనకట్టల నిర్మాణం స్వచ్ఛమైన నీటి సరఫరాను నిర్ధారిస్తుంది, నీటి ద్వారా వచ్చే వ్యాధులను తగ్గిస్తుంది, వ్యవసాయానికి మద్దతు ఇస్తుంది.

ప్రజారోగ్యం మరియు జీవన ప్రమాణాలకు తోడ్పాటులు

మెరుగైన ప్రజారోగ్య ఫలితాలు

- సంస్కరణలు మరణాల రేటును తగ్గించాయి, అంటు వ్యాధులను నియంత్రించాయి, ఆయుర్దాయం పెరిగాయి.
- ఆరోగ్యకరమైన జనాభా అంటే మరింత ఉత్పాదక శ్రామిక శక్తి, ఇది ఆర్థిక కార్యకలాపాలపై సానుకూల ప్రభావాన్ని చూపుతుంది.

వైద్య విద్య మరియు సేవలలో పురోగతి

సుశిక్షితులైన వైద్యులు మరియు వైద్య సిబ్బంది ఆరోగ్య సంరక్షణ నాణ్యతను మెరుగుపరిచారు, హైదరాబాద్ ను ఈ ప్రాంతంలో వైద్య విద్యకు ప్రముఖ కేంద్రంగా నిలిపారు.

పారిశుధ్యం ద్వారా ఆర్థిక ప్రయోజనాలు

- మెరుగైన పారిశుధ్యం వ్యాధుల వ్యాప్తిని తగ్గించింది, పనికి గైర్జాబరును తగ్గించింది, మొత్తం ఉత్పాదకతను పెంచింది.
- ఆధునిక మురుగునీటి మరియు వ్యర్థ పదార్థాల నిర్వహణ వ్యవస్థల కారణంగా పట్టణ జనాభా మెరుగైన జీవన పరిస్థితులను అనుభవించింది.

అసఫ్ జాహి పాలకులు ప్రారంభించిన ఆరోగ్య మరియు పారిశుధ్య సంస్కరణలు తెలంగాణ ప్రజారోగ్య దృశ్యాన్ని మార్చడంలో కీలక పాత్ర పోషించాయి. ఆరోగ్య సంరక్షణ మౌలిక సదుపాయాలను విస్తరించడం, వైద్య విద్యను ప్రోత్సహించడం, పారిశుధ్య చర్యలను అమలు చేయడం మరియు స్వచ్ఛమైన నీటి సరఫరాను నిర్ధారించడం ద్వారా, ఈ సంస్కరణలు జీవన నాణ్యతను గణనీయంగా పెంచాయి, ఈ ప్రాంతం యొక్క సామాజిక-ఆర్థిక అభివృద్ధికి దోహదపడ్డాయి.